

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 3 april 1946 kl. 12 m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om utredning angående yrkesskolornas och folkhögskolornas ställning och uppgifter i samhället.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 244, ha herrar *Arrhén* och *Bergh, Ragnar*, föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en förutsättningslös, allsidig och ingående utredning rörande hela problemkomplexet om yrkesskolornas och folkhögskolornas ställning och uppgifter i samhället.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen ha utlåtanden avgivits av skolöverstyrelsen, folkhögskolinpektören, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, slöjd- och yrkeslärares riksförbund och Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund.

Skolöverstyrelsen påpekar att de i motionen avhandlade frågorna beröra närmast en utbyggnad och förbättring av folkhögskoleverksamheten och folkhögskolans samordnande i vissa delar med yrkesskolorna. I förstnämnda fråga vill styrelsen i likhet med folkhögskolinpektören betona värdet av lokala initiativ och intresse, då det gäller nyinrättande av folkhögskolor. De synpunkter, som motionärerna framföra med avseende på yrkesundervisningen i samband med folkhögskolan, beröra själva grundprinciperna för folkhögskolans verksamhet. Då folkhögskolans huvuduppgift är att meddela allmän medborgerlig bildning, varvid väsentlig vikt skall läggas vid en väckande, till personligt tankeliv och sedlig styrka fostrande undervisning, vill skolöverstyrelsen icke förorda att motionen, i vad angår folkhögskolorna, skall föranleda någon åtgärd.

Folkhögskolinpektören, som avstyrker åtgärder i motionens syfte, anför bl. a.

Motionärerna sätta i fråga, huruvida statliga åtgärder för främjande av nya folkhögskolor i tillräcklig omfattning vidtagits. Med anledning härav torde böra framhållas, att under de senaste tio åren nio nya folkhögskolor erhållit statsunderstöd, därav under läsåret 1944/45 fyra. Samtliga ifrågavarande skolor ha uppstått genom lokala initiativ. Bibehållandet av det lokala initiativ, som hittills varit en förutsättning för inrättandet av folkhögskolor och vilket för folkhögskolornas huvudmän även inneburit avsevärda ekonomiska uppofferingar, synes mig vara av största vikt för folkhögskolornas verksamhet. Detta

synes mig dock icke utesluta, att genom möjligheter till utökat statsunderstöd viss lättnad i huvudmännens ekonomiska åtaganden kunde erhållas. Detta kunde ske, om för folkhögskolorna möjligheter skapades att på samma sätt som den lägre lantbruksundervisningens skolor erhålla statsbidrag för uppförande av byggnader. Om statsbidrag kunde erhållas även för gäldande av skolorna åvilande skulder för uppförande av byggnader, skulle verksamheten vid åtskilliga folkhögskolor, som för närvarande kämpa med avsevärda ekonomiska svårigheter, väsentligt underlättas.

Beträffande av motionärerna ifrågasatt differentiering av folkhögskolans elever efter intellektuella kvalifikationer synas mig starka skäl tala emot, att sådan införes i folkhögskolan i strid mot hittills gällande praxis. Möjligheter till viss differentiering efter elevernas kunskaper finnas redan genom det system med parallellavdelningar, vilket tillämpas vid de flesta folkhögskolor.

En utredning som den av motionärerna föreslagna synes mig i vissa delar komma att behandla frågor, som för närvarande äro under utredning i ett större sammanhang. Den översyn beträffande folkhögskolan, som torde få anses bliva nödvändig, bör enligt min uppfattning äga rum först sedan statsmakterna fattat beslut rörande huvuddragen av skolväsendets organisation. Om detta beslut kunde innebära även principerna för folkhögskolans ställning och uppgifter, vilket synes mig i hög grad önskligt, kunde sedan en särskild utredning lämpligen upptaga folkhögskolans särskilda frågor till behandling. En sådan utredning synes mig icke böra utgå från de av motionärerna framförda synpunkterna. Folkhögskolan har hittills icke betraktats som yrkesskolan. Undervisningens mål och läggning vid folkhögskolan skiljer sig på avgörande punkter från undervisningen vid yrkesskolorna. Att, som motionärerna ifrågasatt, inordna folkhögskola och yrkesskola under central kontroll av överstyrelsen för yrkesutbildning synes mig under sådana förhållanden icke lämpligt. Enhetliga regler och grunder för skolor, som arbeta under så ytterst skilda former som folkhögskolor och yrkesskolor, synas mig icke möjliga.

Överstyrelsen för yrkesutbildning vill med anledning av vad motionärerna anföra beträffande frågan om det under överstyrelsens inseende stående yrkesundervisningsväsendets utvidgning till att omfatta även undervisning för jordbruk och skogsbruk framhålla, att överstyrelsen i underdånig skrivelse den 9 november 1945 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte besluta om tillkallandet av särskilda sakkunniga att verkställa en allmän översyn av yrkesutbildningen och framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda. I detta sammanhang anförde överstyrelsen bl. a. att även frågan om en utvidgning av överstyrelsens verksamhetsområde syntes böra tagas under förnyat övervägande. Erinras må också om att frågan om meddelande av yrkesundervisning vid kommunala yrkesundervisningsanstalter i viss omfattning för andra områden än industri, hantverk, handel och husligt arbete varit föremål för prövning av 1945 års riksdag. Med anledning av en av överstyrelsen gjord anmälan om fråga rörande anslag till kurser för trädgårdslärlingar och -arbetare anförde statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet i proposition 260 under punkt 1. Förslagsanslaget till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning, att han funne det lämpligt, att det kommunala yrkesskolväsendet i viss utsträckning utnyttjades även för utbildning inom andra yrken än sådana, som kunde

hänföras till industri, hantverk, handel eller husligt arbete, och förordade efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet, att statsunderstöd finge utgå till kurser för trädgårdslärlingar och trädgårdsarbetare. Vidare uttalade departementschefen, att han förutsatte, att Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall skulle äga medgiva, att understöd från förevarande anslag finge utgå till anordnande av utbildning även i andra yrken, vilka icke äro att hänföra till industri, hantverk, handel eller husligt arbete. Vad departementschefen anfört föranledde ingen erinran från riksdagens sida. Överstyrelsen erinrar vidare om, att frågorna om yrkesutbildning för jordbruk och skogshantering för närvarande äro föremål för utredning genom särskilda inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga.

Det torde även böra nämnas, att vid Göteborgs stads yrkesskolor sedan år 1945 anordnats kurser för utbildning av sjöfolk av manskaps grad (däcks- och maskinpersonal), till vilka kurser statsunderstöd i enlighet med Kungl. Maj:ts medgivande utgått enligt i kungörelsen den 4 november 1921 (nr 705) stadgade grunder. Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 8 till innevarande års riksdag ha förslag framlagts om särskilda grunder för statsbidrag till vid kommunal anstalt för yrkesundervisning eller central verkstadsskola anordnad sjömansskola för yrkesutbildning av sjöfolk av manskaps grad.

Vad beträffar folkhögskolorna vill överstyrelsen framhålla, att dessa skolors syfte främst är att meddela allmän medborgerlig bildning åt vuxen ungdom.

Lantbruksstyrelsen delar motionärernas uppfattning om behovet av en vidgad och förbättrad yrkesundervisning på jordbrukets område och att en utökning av antalet undervisningsanstalter är nödvändig för tillgodoseende av detta utbildningsbehov men erinrar om att det för närvarande pågår en utredning rörande ordnandet av undervisningen på jordbrukets och skogsbrukets områden samt att inom styrelsen för närvarande pågår en utredning av frågan om ordnandet av yrkesutbildning för fiskare i allmänhet samt att ett förslag angående utbildning av länsfiskeritjänstemän i dagarna kommer att avlätas till Kungl. Maj:t. Vad beträffar folkhögskolorna framhåller styrelsen att dessa skolor icke böra befatta sig med den egentliga yrkesundervisningen utan bibehålla sin nuvarande karaktär. På anförda skäl avstyrker lantbruksstyrelsen den av motionärerna föreslagna utredningen.

Kommerskollegium erinrar om att genom den utvidgning av statsbidragsrätten när det gäller yrkesutbildning, som beslöts vid 1945 års riksdag, ökade möjligheter vunnits att tillgodose de speciella intressen, för vilka motionärerna med avseende på denna angelägenhet framträtt som talesmän. Kollegiet saknar anledning tillstyrka motionen.

Slöjd- och yrkeslärarynas riksförbund delar motionärernas mening att påtagliga fördelar skulle vara att vinna om yrkesavdelningar för t. ex. jordbruk och för fiske förlades även i anslutning till verkstadsskolor för industri, hantverk och husligt arbete. Ett sådant sammanförande av skilda yrkesområden skulle säkerligen kunna vara av mycket stor betydelse för de unga elevernas fostran till samarbete. Lämpligheten av att till folkhögskolorna förlägga viss yrkesutbildning drager emellertid riksförbundet i tvivelsmål. Folkhögskolan och yrkeskolan synas vara typiska anordningar för en renodling av de två syftena bildning och utbildning. Då en utvidgning av yrkesskolväsendet och folkhögskolornas verksamhet kräver ökade anslag torde en utredning av förevarande spörsmål vara erforderlig.

Sveriges industriförbund uttalar att möjligheterna för kommun att med statsbidrag anordna yrkesundervisning icke torde vara så begränsade som motionärerna göra gällande. I övrigt har motionen icke givit förbundet anledning till annat uttalande än att det kan ifrågasättas huruvida icke med den föreslagna utredningen bör anstå till dess spörsmålet om folkskolans organisation vunnit sin lösning.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation tillstyrker att de i motionen berörda frågorna upptagas till övervägande och att därvid några av organisationen anförda synpunkter måtte beaktas. Organisationen hänvisar till sitt den 14 september 1945 avgivna utlåtande över Norrlandskommitténs betänkande angående yrkesutbildningen i Norrland, i vilket betydelsen av att få till stånd hantverksskolor i anknötning till de centrala verkstadsskolorna underströks.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund understryker vad särskilt beträffar den egentliga jordbrukarungdomen motionärernas framhållande av ökat behov för yrkesutbildning men anser att det skulle medföra en splittring av nuvarande utformning av jordbrukets utbildningsfrågor om jordbrukarungdomens yrkesutbildning i viss grad skulle inordnas under 8:de huvudtiteln och underställas överstyrelsens för yrkesundervisning ledning. Förbundet ställer sig tvivlande inför frågan att via kommunala yrkesskolor och folkhögskolor få fram undervisning för jordbrukarungdom, så att resultatet kan anses motsvara kostnaderna och besväret med intrånget i skoltypernas ordinarie verksamhet.

För egen del får utskottet anföra följande.

Behovet av en vidgad och förbättrad yrkesundervisning på jordbrukets område har föranlett en nu pågående utredning, som jämväl tar sikte på skogsbruket. Frågan om ordnandet av yrkesutbildning för fiskare är även föremål för utredning. En allmän översyn av yrkesutbildningen har påkallats av överstyrelsen för yrkesutbildning, vilken anser att därvid även frågan om en utvidgning av överstyrelsens verksamhetsområde bör komma under omprövning. Vad folkhögskolan angår torde ävenledes en översyn bli nödvändig sedan statsmakterna fattat beslut rörande huvuddragen av skolväsendets organisation. I likhet med folkhögskolinspektören vill utskottet emellertid understryka att en sådan översyn icke bör utgå från de av motionärerna framförda synpunkterna. Folkhögskolan har sin särskilda karaktär som en allmän medborgerlig bildningsanstalt, och dess målsättning bör icke förändras. Att inordna folkhögskolan under yrkesutbildningen vore icke lämpligt.

Som folkhögskolinspektören framhållit upprättas vanligen nya folkhögskolor på grund av lokala initiativ. Bibehållandet av det lokala initiativet härvidlag synes vara av största vikt, men utskottet vill erinra om att stora svårigheter ofta uppstå vid starten av nya folkhögskolor genom att avsevärd tid förflyter innan statsbidrag tillerkännes desamma. Det vore önskvärt att snabbare och större lättnader bereddades huvudmännen i deras ekonomiska åtaganden. Det borde för folkhögskolorna skapas samma möjligheter som för vissa andra skolor att erhålla statsbidrag även för uppförande av byggnader och för gäldande av skolorna åvilade byggnadsskulder.

Med vad sålunda anförts och under hänvisning till i ärendet inhämtade yt-
randen får utskottet föreslå,

att föreliggande motion, I: 244, icke måtte till någon första
kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 mars 1946.

På utskottets vägnar:

HERMAN ERICSSON.

Närvarande: herrar *Ericsson, Carlström, Persson, Söderkvist, Lodenius, Fahlander, Sundelin* och *Nilsson*.
